

LUKUKESKUS
LÄSCENTRUM

VIITE: HE 59/2011 vp valtion talousarvioesitys 2012

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaokselle

Lukukeskus ry:n lausunto toiminta-avustuksesta

Lasten ja nuorten lukemisen edistäminen

Lukukeskus on anonut **50 000 euron korotusta** yleisavustukseen (117 000 euroa vuonna 2011, 167 000 euroa vuodelle 2012). Lukukeskuksen yleisavustus myönnetään kirjallisuuden alan instituuttien ja kirjailijatalojen toiminnan ja ylläpidon määrärahoista, jotka kuuluvat momentille **29.80.52**.

Lukukeskus on Suomen ainoa kirjailijavierailujen välittäjä Suomessa. Vuonna 2012 käynnistämme säätiörahoituksella Kirjailija joka kouluun -toiminnan, joka tähtää jatkossa valtion tukemiin kouluvierailuihin. Kustannustehokas malli mahdollistaa lapsille ja nuorille elävän kosketuksen kirjallisuuteen tasa-arvoisesti. Samalla se työllistää kirjailijoita, joille esiintymiset ovat osa tulonmuodostusta.

Esitämme, että Lukukeskuksen toimintaedellytyksiä vahvistetaan vuosina 2013-2015 lähemmäs muiden Pohjoismaiden tasoa. Suomalainen kirjallisuus on kieleemme ja identiteettimme perusta, minkä tulisi näkyä myös kirjallisuuden rahallisessa tuessa.

Perustelut

Lukukeskuksella on merkittävä asema erityisesti lasten ja nuorten lukemisen edistäjänä. Lukukeskus järjestää systemaattisesti kirjailijoiden vierailuja eri puolille Suomea. Palvelua käyttävät ensisijaisesti koulut ja kirjastot, useimmiten yhteistyössä. Vierailupyynnöjä tulee vuodessa noin 250-300, vaikkei palvelua markkinoida lainkaan. Lisäksi Lukukeskuksella on ollut useita Suomen Kulttuurirahaston tukemia suuria projekteja, jotka ovat mahdollistaneet tuetut kirjailijavierailut.

Lukukeskus julkaisee myös kolmea kirjallisuuslehteä: lapsille suunnattua Vinskiä, nuorten kirjallisuuslehti Lukufiilistä sekä kirjallisuuskritiikin verkkolehteä Kiiltomato.net–Lysmasken.

Kirjailijan henkilökohtaisella tapaamisella on suora yhteys lasten ja nuorten lukuaktiivisuuteen. Useat lasten- ja nuortenkirjailijat ovat myös ammattiesiintyjiä, jotka tuntevat kohderyhmänsä. Vierailuillaan kirjailijat kertovat tarinoita, keskustelevat lasten kanssa ja puhuvat lukemisen merkityksestä. Saamamme palautteen mukaan kirjailijavierailut näkyvät välittömästi kasvuna kirjaston lainausmäärissä.

Lukukeskuksen järjestämät **vierailut työllistävät kirjailijoita ja takaavat heille asianmukaisen esiintymiskorvauksen**. Esiintymispalkkiot ovat tärkeä osa kirjailijan tulonmuodostusta. Osa kirjailijoista haluaa tehdä vierailuja vain Lukukeskuksen välityksellä. Lisäksi Lukukeskuksen palkkioita sovelletaan laajasti kirjallisuuden ammattilaisten keskuudessa. Vuonna 2012 julkaisimme verkossa avoimen kirjailijatietokannan, jossa on noin 600 vierailuja tekevää kauno-, tieto- ja näytelmäkirjailijaa. Mukana on myös kääntäjiä, kuvittajia ja sarjakuvantekijöitä.

Lukukeskuksen toiminta-avustus ei ole suhteessa työn laajuuteen ja vaikuttavuuteen. Säätiöt ovat rahoittaneet Lukukeskuksen projekteja niin, että projektiavustuksilla on tuettu myös perustoimintaa. Vuonna 2010 OKM:n toiminta-avustus oli vain 43% järjestön kokonaisrahoituksesta. Tästä syystä **kirjailijavierailuilla – tärkeimmällä toimintamuodolla – ei ole vakituista työntekijää**. Tämä aiheuttaa tahatonta haittaa niin kirjailijoille, tilaajille kuin Lukukeskuksen toiminnallekin.

Suomalaisten lasten ja nuorten lukutaito

Suomalaisten menestys PISA-tutkimuksessa on perustunut ennen kaikkea alueellisesti tasavertaiseen perusopetukseen ja siihen, että Suomessa heikot lukijat ovat parempia kuin muualla maailmassa. Suomalaisnuorten menestys PISA-tutkimuksissa on kuitenkin heikentynyt erityisesti tiedonhaussa sekä luetun ymmärtämisessä ja tulkinnessa. Sukupuolten välinen ero on huomattava – suomalaiset pojat ovat tyttöjä jäljessä peräti 1,5 vuotta, mikä selittyy heikommalla kiinnostuksella sekä lukemisstrategioiden hallinnalla. Huolestuttavaa on, että erityisesti heikkojen oppilaiden taso on laskenut. (FT Sari Sulkunen Äidinkielen opettajain foorumissa 2.8.2011).

Lukeminen on lähtökohta sivistykselle, hyvälle elämälle sekä työelämässä ja tietoyhteiskunnassa pärjäämiselle. Kirjailijoita tarvitaan kouluihin ja muihin kokoontumispaikkoihin, jotta lapset ja nuoret saisivat kiinnostuksen kirjallisuuteen. Myös vanhemmat tarvitsevat neuvoja ja rohkaisua. Suomessa on kielialueen kokoon nähden poikkeuksellisen korkeatasoinen lasten- ja nuortenkirjallisuus, jonka mahdollisuuksia kannattaisi hyödyntää aivan eri mittakaavassa kuin tähän saakka.

Vertailukohtia muista Euroopan maista

Ruotsin valtion rahoittamalla **Författarcentrumilla** on neljä aluetoimistoa. Ne järjestävät vuosittain **yli 2000 kirjailijavierailua eri puolille Ruotsia** ilman palvelumaksua. Vuonna 2010 Tukholman itäinen aluetoimisto välitti 1250 vierailua 288 kirjailijalle, joista 52% oli lasten- ja nuortenkirjailijoita. Pelkästään itäisen alueen kirjailijoiden palkkiot olivat yhteensä 6 miljoonaa kruunua eli 650 000 euroa.

Norjan Forfattersentrum välitti viime vuonna 736 kirjailijalle 7 850 esiintymistä eri puolilla Norjaa. Palkkioiden kokonaismäärä oli 19 942 465 kruunua eli lähes 2,6 miljoonaa euroa.

Toimintaan sisältyi myös ”**Den kulturelle skolesekken**” -vierailuja, jossa jokainen lapsi tapaa kouluvuotensa aikana ammattitaiteilijan.

Vuonna 2010 Lukukeskus välitti 199 kirjailijalle 319 vierailua (= 666 esiintymistä). Esiintymisistä 74% oli kouluissa. Esiintymispalkkioiden kokonaissumma oli 118 500 euroa.

Suomen kokoisessa Skotlannissa lukemista ja kirjallisuutta edistävän **Scottish Book Trustin** vuosibudjetti on 3,2 miljoonaa puntaa eli 3,6 miljoonaa euroa. Live Literature Funding -ohjelmalla katetaan kirjailijan kouluvierailupalkkiosta 50 %. Pelkästään LLF-ohjelman kokonaisbudjetti on noin 300 000 euroa.

Tavoitteet vuosille 2013-2015

Hallitusohjelman mukaan kaikkien lasten oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin tuetaan vahvistamalla lastenkulttuurin asemaa ja toimintaedellytyksiä. Tulevalla hallituskaudella halutaan myös tukea kirjastolaitosta ja edistää kirjastojen ja koulujen yhteistyötä lukuharrastuksen edistämiseksi. Myös vuoden 2007 hallitusohjelmassa haluttiin tukea lasten ja nuorten kulttuuritoimintaa sekä kirjastoja.

Lukukeskus on hakenut yhteisrahoitusta kolmelta eri säätiöltä ”Kirjailija joka kouluun” -toiminnalle vuodelle 2012. Pilotti tähtää siihen, että jatkossa kirjailijoiden kouluvierailuja rahoittaa valtio, kuten jo musiikin puolella tapahtuu. Valtion tukemia koulukonsertteja järjestää Konserttikeskus, jolla on myös Konsertti joka kouluun -toimintaa.

Esitämme, että Lukukeskuksen toimintaedellytyksiä vahvistetaan lähivuosina lähemmäs muiden Pohjoismaiden tasoa. Kirjailijoiden kouluvierailut on kustannustehokas malli, joka mahdollistaa tasa-arvoisesti lapsille ja nuorille elävän kosketuksen kirjallisuuteen sekä työllistää kirjailijoita.

Lukukeskus toimii tiiviissä yhteistyössä kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestön Sanaston sekä jäsenjärjestöjensä kanssa. Lukukeskuksen jäsenjärjestöjä ovat Finlands svenska författareförening, Kansanvalistusseura, Suomen arvostelijain liitto, Suomen Kirjailijaliitto, Suomen kirjastoseura, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, Suomen Nuorisokirjailijat, Suomen Näytelmäkirjailijaliitto, Suomen tietokirjailijat ja Äidinkielen opettajain liitto.

Helsingissä 10.11.2011

Kari Levola
Hallituksen puheenjohtaja, kirjailija

Anu Laitila
Toiminnanjohtaja, FM